

SPRIEVODCA GALAXIOU ORGÁNOV VEREJNEJ SPRÁVY

Prehľad oprávnení verejného ochrancu
práv v rámci zákonnej pôsobnosti

VEREJNÝ OCHRANCA PRÁV MÁ PÔSOBNOSŤ VOČI:

- + orgánom štátnej správy – napr. ministerstvá, okresné úrady,
- + právnickým a fyzickým osobám, ktoré podľa osobitného zákona rozhodujú o právach a povinnostiach fyzických osôb a právnických osôb v oblasti verejnej správy, alebo do nich inak zasahujú – napr. Sociálna poisťovňa, zdravotné poisťovne,
- + orgánom územnej samosprávy – napr. obecné zastupiteľstvo/ mestské zastupiteľstvo, starosta/primátor.

PÔSOBNOSŤ VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV SA NEVZŤAHUJE NA:

- ✗ Národnú Radu Slovenskej Republiky, prezidenta Slovenskej republiky, vládu Slovenskej republiky,
- ✗ rozhodovacie právomoci vyšetrovateľov Policajného zboru, prokuratúru (s výnimkou dôvodov predpokladajúcich disciplinárne previnenie prokurátora),
- ✗ komisára pre deti a komisára pre osoby so zdravotným postihnutím, súdy (s výnimkou prietahov v súdnom konaní a s výnimkou orgánov riadenia a správy súdov a dôvodov predpokladajúcich disciplinárne previnenie sudcu),
- ✗ veci mobilizačnej a operačnej povahy.

SITUÁCIE, V KTORÝCH VÁM VEREJNÝ OCHRANCA PRÁV MÔŽE POMÔČŤ:

- ✦ nečinnosť orgánov verejnej správy – tzv. zbytočné prietahy v konaní,
- ✦ nesprávny úradný postup orgánov verejnej správy,
- ✦ rozhodovacia činnosť orgánov verejnej správy.

Napr. vybavovanie žiadostí o poskytnutie informácií podľa zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám (tzv. infozákon), petícií, sťažností vo verejnom záujme.

SITUÁCIE, V KTORÝCH VÁM VEREJNÝ OCHRANCA PRÁV NEMÔŽE POMÔČŤ:

- ✗ domáhanie sa náhrady škody spôsobenej nesprávnym úradným postupom alebo nezákonným rozhodnutím,
- ✗ správa majetku štátu v rámci občianskoprávných vzťahov,
- ✗ spory vyplývajúce z občianskoprávných vzťahov - napr. susedské spory, zmluvné vzťahy, dedičské konania, pôžičky,
- ✗ diskriminácia vo výberovom konaní,
- ✗ ak vec preskúmava alebo už preskúmal súd alebo prokuratúra,
- ✗ ak ide o konanie/rozhodovanie/nečinnosť orgánov iných štátov,
- ✗ pracovnoprávne vzťahy - napr. prepustenie z práce, pracovné podmienky, vzťahy medzi zamestnávateľom a zamestnancom i keď je zamestnávateľom úrad,
- ✗ ak ho žiadate o poskytnutie právnej pomoci alebo právneho poradenstva.

SÚDY

(okresné sudy, krajské sudy, Najvyšší správny súd Slovenskej republiky, Špecializovaný trestný súd, Ústavný súd Slovenskej republiky, Najvyšší súd Slovenskej republiky)

- ✚ orgány riadenia a správy súdov a dôvody predpokladajúce disciplinárne previnenie sudcu,
- ✚ nečinnosť súdu – tzv. zbytočné prietahy v konaní (verejný ochranca práv má právomoc preskúmať súd len z hľadiska efektívnej a časovej plynulosti jeho konania),
- ✘ rozhodovacia činnosť súdu a vykonávanie procesných úkonov (verejný ochranca práv nemôže preskúmať vecnú správnosť rozhodovania a procesného postupu súdu v konaní, resp. ich súlad so zákonom; verejný ochranca práv nemá oprávnenie ani zmeniť, či zrušiť rozhodnutie súdu).

PRÍKLAD:

Súdne konanie sa začalo v roku 2004. Podávateľ sa s podnetom vo veci zbytočných prietahov obrátil na verejného ochrancu práv v roku 2006 aj v roku 2009, pričom vždy bolo zistené porušenie práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov. Preto verejný ochranca práv žiadal predsedu súdu o prijatie vhodných opatrení na odstránenie tohto stavu. Podávateľ následne v roku 2011 podal ústavnú sťažnosť a Ústavný súd SR nálezom potvrdil pretrvávajúce zbytočné prietahy v konaní. V roku 2014 sa podávateľ obrátil opätovne na verejného ochrancu práv. Po zistení, že predchádzajúce upozornenia a opatrenia nevedli k náprave a v konaní dochádza opakovane k nečinnosti súdu, verejný ochranca práv využil svoje oprávnenie a podal návrh na začatie disciplinárneho konania proti zákonnému sudcovi.

POLÍCIA

- ✚ postup pri obmedzení osobnej slobody (napr. umiestňovanie osôb do tzv. „vyhradených priestorov“),
- ✚ primeranosť použitia donucovacích prostriedkov policajtmi,
- ✚ postup a rozhodovanie v iných administratívnych konaniach (napr. konanie o udelení prechodného alebo trvalého pobytu, azylové konanie, priestupkové konanie a iné),
- ✚ zbytočné prietahy v konaní polície (napr. bolo podané trestné oznámenie a vyšetrovateľ vo veci nekoná),
- ✘ rozhodovacie právomoci vyšetrovateľov Policajného zboru (verejný ochranca práv nemá právomoc preskúmať rozhodnutia vyšetrovateľov v konaní, tzn. nemôže preskúmať ako a prečo vyšetrovateľ rozhodol tak, ako rozhodol).

PRÍKLAD:

Verejnému ochrancovi práv bol doručený podnet rodiča, ktorý uviedol, že príslušníci polície neprimerane použili donucovacie prostriedky voči jeho synovi pri obmedzovaní jeho osobnej slobody, umiestnili ho do tzv. „vyhradených priestorov“ (ktoré nie sú celami policajného zaistenia - ide napríklad o miestnosti, v ktorých sa nachádza len drevená lavica) a zbili ho na policajnej stanici. Prešetrením tohto podnetu verejný ochranca práv na základe lekárskeho záznamu podávateľovho syna zistil, že došlo k neprimeranému použitiu donucovacích prostriedkov príslušníkmi polície voči zaistenému. Pretože polícia nedokázala preukázať ako došlo k zraneniam syna podávateľa, verejný ochranca práv skonštatoval porušenie jeho základných práv a slobôd príslušníkmi polície. Verejný ochranca práv oznámil svoje závery spolu s navrhnutými opatreniami polícii, a taktiež predniesol mimoriadnu správu o tzv. vyhradených priestoroch v Národnej rade SR.

VÄZNICE

(ústavy na výkon väzby a ústavy
na výkon trestu odňatia slobody)

- ✚ zdravotná starostlivosť (preskúvanie prístupu k zdravotnej starostlivosti a jej poskytovanie obvineným/odsúdeným),
- ✚ stravovanie (napr. typ, kvalita a kvantita stravy),
- ✚ podmienky výkonu väzby a trestu (napr. veľkosť a vybavenie cely),
- ✚ zaradovanie do práce,
- ✚ zaobchádzanie (napr. fyzické násilie zo strany príslušníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže voči obvineným/odsúdeným),
- ✘ rozhodnutie o vine a treste (napr. druh trestu, výmera dĺžky trestu, určenie nápravno-výchovnej skupiny, typ väzby a iné),
- ✘ fyzické násilie medzi obvinenými/odsúdenými (v takýchto prípadoch však verejný ochranca práv preskúmava postup ústavov pri riešení incidentu, alebo premiestnenie obvineného/odsúdeného do cely, kde mu nehrozí konflikt),
- ✘ otázky medicínskeho charakteru (napr. určenie zlej diagnózy ústavným lekárom, naordinovanie zlej liečby a iné).

PRÍKLAD:

Na verejného ochrancu práv sa obrátil podávateľ namietajúci neprimerané použitie fyzickej sily zo strany príslušníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže v ústave na výkon trestu odňatia slobody pri jeho presune z vychádzkového dvora na celu, v dôsledku ktorého utrpel podávateľ podnetu viaceré zranenia. Preskúmaním tohto podnetu verejný ochranca práv zistil, že došlo k porušeniu podávateľových práv a vyhodnotil použitie fyzickej sily zo strany príslušníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže ako neprimerané. Svoje závery, spolu s navrhnutými opatreniami, oznámil verejný ochranca práv ústavu na výkon trestu odňatia slobody, ktorý navrhované opatrenia prijal.

OKRESNÉ ÚRADY

- + zázpis vlastníckeho práva do katastra nehnuteľností,
- + posudzovanie vplyvov na životné prostredie,
- + vydávanie živnostenského oprávnenia,
- + navrátenie vlastníckeho práva v reštitučných konaniach,
- + vydávanie osvedčení o evidencii vozidla,
- + umiestňovanie stavieb,
- + starostlivosť o životné prostredie.

PRÍKLAD:

Podávateľ namietal, že pri niektorých z jeho viacerých pozemkov, ktoré vlastní, nie je zapísaný v registri obnovenej evidencie pozemkov ako ich majiteľ. Verejný ochranca práv preskúmaním podnetu zistil, že do registra nebola správne zapracovaná notárska zápisnica, na základe ktorej podávateľ nadobudol uvedené pozemky do svojho vlastníctva. S ohľadom na zistenia verejného ochrancu práv prijal katastrálny odbor opatrenia spočívajúce v oprave zápisov, po vykonaní ktorých bol podávateľ zapísaný v registri obnovenej evidencie pozemkov ako vlastník.

ÚRADY PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY

- + pomoc v hmotnej núdzi,
- + evidencia uchádzačov o zamestnanie,
- + príspevky na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia (napr. príspevok na kúpu auta, príspevok na prepravu, príspevok na opatrovanie a ďalšie),
- + rodinné dávky,
- + sociálnoprávna ochrana detí a mládeže (napr. postup kolízneho opatrovníka).

PRÍKLADY:

1. Podávateľ namietal odňatie ochranného príspevku vyplácaného k dávke v hmotnej núdzi. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny ho riadne nepoučil o potrebe doložiť posudok o trvaní nepriaznivého stavu pred uplynutím trojmesačnej lehoty. Podľa zistení verejného ochrancu práv úrad pochybil a príspevok mu odňať nemal.
2. Podávateľ namietal nepriznanie príspevkov pre ťažko zdravotne postihnutú osobu - pre svoje dieťa s autizmom. Verejný ochranca práv zistil zásadné neodôvodnené rozdiely v lekárskejších posudkoch, na základe čoho požiadal úrad o riadne vysporiadanie sa s dôkazmi a odôvodnenie rozhodnutí. Úrad následne rozhodnutia prehodnotil a príspevky priznal.

OBCE/MESTÁ/VÚC

- ✚ poskytovanie sociálnych služieb (napr. opatrovateľská služba, osobná asistencia a iné),
- ✚ matrika a evidencia obyvateľstva (napr. trvalý/prechodný pobyt, zmena mena/priezviska),
- ✚ stavebná agenda (napr. vydanie stavebného povolenia),
- ✚ ochrana životného prostredia (napr. nelegálne skládky odpadov),
- ✘ **nájom/kúpa/predaj obecných/mestských nehnuteľností.**

PRÍKLAD:

Na verejného ochrancu práv sa obrátil podávateľ, ktorý namietal, že na protihlukovej stene sú vylepené plagáty. Majiteľ protihlukovej steny medzičasom požiadal aj o dodatočné povolenie samotnej protihlukovej steny. Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že stavba povolená ako protihluková stena sa využíva aj ako reklamná stavba. Stavebný úrad napriek tomu, že mal vedomosť o tom, že sa stavba užíva v rozpore so stavebným povolením (využívanie steny ako reklamnej plochy), vo veci nekonal. Takýto postup považoval verejný ochranca práv za pochybenie obce a porušenie povinnosti ustanovenej zákonom. Obec bola na túto skutočnosť písomne upozornená a zároveň vyzvaná na prijatie konkrétnych opatrení - aby začala vo veci neodkladne konať. Obec na základe iniciatívy verejného ochrancu práv vykonala štátny stavebný dohľad a nariadila odstránenie reklamnej stavby.

SOCIÁLNA POISŤOVŇA

- ✚ dávky sociálneho poistenia (dôchodkové dávky, nemocenské, úrazové dávky, dávka v nezamestnanosti, dávka garančného poistenia),
- ✚ poistné, penále, pokuty,
- ✚ vznik, zánik, trvanie sociálneho poistenia,
- ✘ sťažnosti na zamestnancov Sociálnej poisťovne,
- ✘ otázky výlučne medicínskeho charakteru.

PRÍKLAD:

Podávateľ namietal výšku dôchodku. Uviedol, že Sociálna poisťovňa mu pri jeho výpočte nezapočítala dobu štúdia. Po preskúmaní podnetu verejný ochranca práv zistil, že Sociálna poisťovňa nepostupovala správne. Svoje závery jej oznámil a navrhol opätovne rozhodnúť o nároku podávateľa na dôchodok. Sociálna poisťovňa navrhnuté opatrenia prijala, dôchodok podávateľovi zvýšila a rozdiel za predchádzajúce obdobie doplatila.

ZDRAVOTNÉ POISŤOVNE

- ✚ úhrada poistného na zdravotné poistenie,
- ✚ vznik a zánik verejného zdravotného poistenia (prihlášky, odhlášky),
- ✚ úhrada zdravotnej starostlivosti poskytnutej v SR aj v zahraničí (v členských štátoch EÚ i v tretích krajinách),
- ✘ **exekučné vymáhanie nedoplatkov na zdravotnom poistení,**
- ✘ **otázky výlučne medicínskeho charakteru na zdravotnom poistení.**

PRÍKLAD:

Podávateľ namietal neschválenie návrhu na kúpeľnú liečbu pre jeho konkrétnu diagnózu (indikačnú skupinu). Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že pre danú diagnózu nebola vykázaná sústavná liečba, čím naozaj neboli splnené stanovené podmienky. Zistil však tiež, že pre inú diagnózu podávateľa by, vzhľadom na splnenie stanovených podmienok, bolo možné kúpeľnú liečbu schváliť. Na základe uvedených skutočností mohol podávateľ liečbu absolvovať.

ŠKOLY

- ✦ rozhodovanie o právnych pomeroch v oblasti vzdelávania (napr. o neprijatí žiaka/študenta na vzdelávanie, o vylúčení zo štúdia a iné),
- ✦ spôsob a postup školy pri riešení konfliktov z hľadiska základných práv,
- ✦ segregácia žiakov z národnostných menšín/ zo sociálne znevýhodneného prostredia,
- ✗ vzťahy medzi pedagógmi a žiakmi/študentmi (napr. voľba konkrétnych foriem vyučovania),
- ✗ vzťahy vo vnútri kolektívu žiakov/študentov (napr. šikana).

PRÍKLAD:

Podnetom podávateľ namietal nesprávny postup školy pri riešení konfliktu, ku ktorému došlo počas prestávky medzi dvoma žiakmi a ktorý mal vážne následky. Podávateľ sa so sťažnosťami obrátil postupne na riaditeľa základnej školy, školské inšpekčné centrum a mestský úrad - odbor školstva a mládeže. Namietal, že tieto orgány sa riadne vecou nezaoberali a v zisťovaní boli povrchné. Škola rodičov žiakov o incidente neinformovala. Ani riaditeľ školy, ani školská inšpekcia žiadne nedostatky v postupe školy, či pedagógov nezistili. Podľa zistení verejného ochrancu práv však škola pri riešení konfliktu medzi žiakmi nepostupovala správne. Použitie autoritatívneho postupu voči žiakovi a jeho dvojnásobné potrestanie za ten istý skutok nebolo možné považovať za správny výchovný postup, ako ho škola hodnotila. Verejný ochranca práv skonštatoval, že postupom školy pri riešení konfliktu medzi žiakmi boli porušené práva maloletého podľa Dohovoru o právach dieťaťa. Základnej škole bolo navrhnuté, aby zabezpečila pre svojich pedagogických zamestnancov nácvik zručností potrebných pre konštruktívne riešenie konfliktov. Riaditeľ základnej školy však prijatie opatrení neoznámil, a preto sa verejný ochranca práv obrátil na zriaďovateľa školy so žiadosťou o prijatie opatrení a zváženie odvolania riaditeľa školy z funkcie. Zriaďovateľ školy oznámil, že pedagogickí zamestnanci sa zúčastnili tréningu zameraného na predchádzanie konfliktom a na ich zvládanie a riaditeľ školy absolvuje vzdelávanie na tému ľudských práv.

INÉ OPRÁVNENIA VEREJNÉHO OCHRANCU PRÁV

- ✚ podanie na Ústavný súd SR pre nesúlad právnych predpisov (verejný ochranca práv môže podať návrh na začatie konania pred Ústavným súdom SR, ak má podozrenie, že právne predpisy SR sú v rozpore s Ústavou SR, a ich ďalšie uplatňovanie môže ohroziť základné práva a slobody),
- ✚ návrh na začatie disciplinárneho konania voči sudcovi alebo voči prokurátorovi,
- ✘ **individuálne ústavné sťažnosti fyzických a právnických osôb (verejný ochranca práv nie je oprávnený podávať individuálne ústavné sťažnosti za konkrétnu osobu, ani jej v tejto otázke poskytnúť právne zastúpenie alebo poradenstvo).**

PRÍKLAD:

Odsúdený vo výkone trestu odňatia slobody za obzvlášť závažný zločin sa podnetom obrátil na verejného ochrancu práv. Namietal právnu úpravu, v zmysle ktorej výkon trestu odňatia slobody uložený za obzvlášť závažný zločin predstavoval prekážku práva voliť. Odsúdený namietal, že už v predchádzajúcich dvoch voľbách (voľba prezidenta SR a voľba do Európskeho parlamentu) mu okrskovou volebnou komisiou nebolo umožnené zúčastniť sa volieb. Od ústavu kde vykonával trest si verejný ochranca práv vyžiadal dokumentáciu týkajúcu sa priebehu volieb. Po preskúmaní podnetu verejný ochranca práv dospel k záveru, že právna úprava volebného práva nie je v súlade s právom voliť a podal návrh na začatie konania na Ústavný súd SR. Ústavný súd SR návrh prijal na ďalšie konanie, v marci 2017 mu vyhovel a dotknuté ustanovenia zákona o podmienkach výkonu volebného práva zrušil.

ADRESA SÍDLA:

Kancelária verejného ochrancu práv
Grösslingová 35,
811 09 Bratislava — Staré Mesto

tel.: (+421) 2 323 63 701/2

fax: 02/323 63 703

sekretariat@vop.gov.sk

podnet@vop.gov.sk

www.vop.gov.sk

